KI KTIEN SHONGSBAI

"Ki Pharshi u Khasi &
Ki Ktien Kynnoh"

da

U K. W. Nongrum

—1996—

Ka Kot kaba ai jingmyntoi ia ki khynnah skul/college

"Acknowledgement to the Govt. of Meghalaya, Department of Arts & Culture for extending financial assistance in prinitng the book"

KI KTIEN SHONG SBAI

(Ki Pharshi u Khasi & Ki Ktien Kynnoh)

da

U Kitbor W. Nongrum

—1996—

Ka sien sh[illegible]kong—1996

La pynmih da u Nongthoh

Ki Ktien Shongsbai

Ia kane ka Kot la pynmih kyrpang na ka bynta ki samla pule ba kin ioh jingmyntoi ha ka jingpule ne jingwad jingtip jong ki, ha kaba iadei shaphang *ki pharshi bad ki ktien kynnoh* kiba u longshuwa manshuwa u la buh. Ha kane ka kot la pyrshang ban buh ryntih ia ki ktien kynnoh khnang ban pynsuk ia ki nongpule.

Kane ka jingpyrshang kam dei kaba thymmai, hynrei ka dei kaba la shu buddien bad nang pyniar shuh shuh na ka jingmaitphang jong ki nongthoh/nonglum ba mynshuwa kiba la pynmih lyngba kine ki kot : : *Khasi Fourth Reader* (John Robert), *Ki dienjat jong ki longshuwa* (1930—J. Bacchiarello), *Ka jingjar ka ktien Khasi* (1966—F. M. Pugh), *Ka Dienshon hi* 1988 —Iarington Kharkongor), *Na Mihngi Sepngi* (1958—H. Elias), *Hints on the Study of the Khasi language* (1906 –Nissor Singh), *Khasi-English Dictionary* (1973—Emmanuel Bars).

Nga pdiang sngewbha ruh ia kano kano ka jingai jingmut halor kumno ban nang pynbha ia kane ka jingpyrshang jong nga. Nga pynpaw ia ka jingsngewnguh ia kito ki rangbah bad longkmie kiba la ai jingmut halor kane ka kot. Ka jingsngew nguh ka leit ruh sha ka Sorkar Jylla, Department of Arts & Culture kaba la iarap pisa lem ban shon ia kane ka kot.

Upper Shillong :
4 tarik, u Jylliew 1996

K. W. Nongrum
Nongthoh

Ki Ktien Shongsbai

I. KI PHARSHI U KHASI

U Khasi haba u ïohi ia kiei kiei kiba don ha ka mariang, kum ki lum ki wah, ki dieng ki siej, ki syntiew ki skud, ki phlang ki kynbat, ki jhur ki jhep, ki mrad ki mreng, ki sim ki doh, lane wat ki khlur bad u bnai ha sahit bneng bad kiwei kiwei, u bishar ia ka jinglong jong ki bad nangta u pyniahap pat ia ki bad ka jinglong jingim ki briew. Kumne u saiñdur ia ki ha ka dur ki pharshi ban long ka jingsneng jingkraw ia u khun bynriew.

Haba u peit ia ki dieng ki siej—Lada don u briew uba pynjot ia-lade naduh ka por ba dang samla ne naduh ka por ba dang khie dang san, u la shu shah sin ei da u *Siej-liarngot.* Ia u samla briew uba dang khie dang san uba dang sngewkhlaiñ ha ka jinglong bad uba thew ban dung sha bneng, ia uta ki khot da u *siej lung.* U don ruh, u briew uba ha ka jingim jong u ka wan lynsher ka jingtynjuh, ki jingeh ne ki jingjynjar bajur haduh ban da sin noh ia u da *ka dieng khyrwait lyer.* Kumno keiñ, ngin shaniah ia ka briew ka bym lah ban set ia kiei kiei kaba ka tip ne ïohsngew wat lada ka long ka bym bit ban ialap iariew ha kiwei pat la kum *ka dong shimat.* Sngewsynei pat ban pyrkhat ia ka briew kaba shu shah kren ne shah lehbeiñ ha kiwei hynrei ka bym don pat ka mynsiem ban leh kylliang, la kum ka *dieng shaiñ doh.*

Haba u bishar pat ia *ki syntiew ki skud* ki don ki riew khraw jingmut jingpyrkhat, hynrei ki bym kwah pat ban pynpaw shabar ia la ka jingstad jong ki la kum u *'tiewdohmaw laiphew na-ar jingmut.* U don pat u briew wat la u la khlad noh, hynrei ka nam jong u pat ka sah pyrto ha ka pyrthei la kum u *'tiew pathai khubor.* Ka khanatang ka iathuh shaphang ka briew kaba la khmih lynti da u paitbah ba kan wan shad

ha lympung, hynrei na ka jingslem jong ka ban khreh ban khrum ka wan poi dier por pynban haduh ynda la kut ka shad, bad kumta sa mih ka pharshi - *Ka 'tiew lalyngngi pep shad.*

Haba u bishar ia u phlang u kynbat katno ka long kaba sngew biria ban don u riewphoi bieit riewphoi-lian ne u riewphoi-kynsha haba tang shu ia kren ne ia pyni, la kum *u 'bat ïam baid.*

Haba bishar ia *ki jhur ki jhep* - u pharshi ia u *'hur jem* bad uno uno u briew uba jemnud ne uba jai jai jinglong. Nangta pat sngew-sammut ban pyrkhat ia kano kano ka briew kaba lui-lui bad jemnud palat kat haduh bym don ba kheiñ briew shuh ia ka la kum ka *wang - bam - im.* Mano hi ban lah pyniadei jing-mut bad ka briew ba khoi - khoi mynsiem eh la kum *ka wang kushu.*

Haba u bishar ia ki *mrad ki mreng* - Katno ka long kaba i phylla ban ïohi haba ïaid tang u kyndad uba long u mrad uba rit hynrei wat kat u hati uba long u mrad uba heh eh ruh u sheptieng ban tur. Ka-ne ka pharshi ia uno uno u riew rit ne u riew duk uba shlur ban leit ia kynduh ia ki riewheh ne riewspah.

Ka long pat kaba sngewlehraiñ ban shah sin ia u briew da u *'sew bna lat* namar ka jingleit tur hi sha ki jingkhawai dawai jong kiwei haba kita ki trai ïing ki khlem da khot ia u.

Haba u bishar pat ia *ki sim ki doh* : Kham ñiar ban shem ia u briew uba pnah ktien bha ban kren ia ka ktien jong kiwei pat ki jaitbynriew, kum u moina. Ki don ruh ki kynthei kiba ju mlien ban leit na kawei ka thliew ïing sha kawei pat tang ban leit iathuhkhana lorni ia ka kam kiwei la kum *i sim lai-dieng.*

Haba u bishar ia u *'nai - khadsaw-synnia* ha sahit bneng, u ringdur ia u briew uba don ka maiñ rangbah

ne uba bhabriew lane ia u briew uba la biang ka rta ban iapoikha.

Kumta ruh ki don ki jingsneng jingkraw kum kine: Wat ju bam pih haba ïoh ia kano ka jingbam ba phylla, ïoh ki ong *bam lap tuh kum u ksew.* Ha ka jingpynlut pynsep wat pynlut kham bun ban ia ka kamai ba phi ïoh ba ka long kumba bam hati kit kulai. Wat ju leit pynshit thma ia ka kam ialeh iatur jong ki arliang mamla kum *u myrsiang pynshad thma.* Wat ailad ba kan shong kulai ka kyiad bad miet bad sngi ïoh ki sin *u lwa.* Wat *pynap liewlep* ia kiwei ïoh phi ngat ialade.

BAHKHALA	: Ki ju ong ia uno uno u briew uba kloi ban ia kit ne ia shimti ia ka kam kiwei.
BAHRYNDANG	: Ki ju ong ia uno u briew uba kloi ban aiti ia la ka jingim ne ban ïap ia pli na ka bynta kiwei pat.
BALIA SIANG SDIEH	: Ki ju sin ia kano kano ka briew kaba leh ba tip ba nang, bad ka shang kyntiap sha thliew ïing ki briew ban leit batai stad haba ki briew ki khlem da khot.
BAM-NGEM	: Ki ju ong ia uno uno u briew uba buitpoh ne uba arsap-arphong ka jingmut jingpyrkhat.
BAMHATI KIT KULAI	: Ki ong ia uno uno u briew uba pynlut kham bun ban ia ka jingkamai ba u ïoh.

BAM - JAKHLUIT	: Ki ju ong ia u briew uba kyrkieh law - law ia kano kano ka kam khlem da pyrkhat kaei ka ban jia, bad u sa babe kylla hadien.
BAM - LAPTUH KUM U KSEW	: Ki ong ia u briew uba haba ïoh jingbam phylla u shu bam pih.
(U) 'BAT IAM - BAID	: Ki ong ia uno uno u briew uba phoi bieit phoi-lian haba tang shu iakren ne ia pyni.
BIAH PHONGRAI	: Ki ju ong ia uno uno u briew uba pynbudnam kai da ki ktien khlem akor.
(U) BIEIT PYRTHEI SIAN MYNSIEM	: Ki ju ong ia uno uno u briew uba leh mynkren jemnud, leh mynkren hok kumba khleh bieit ne shabar u leh kum u bym tip ei ei, hynrei ki buit pat u dap shi kpoh.
(U) KAMON U KADIANG	: Ki ju ong ia u lok u jor ne ki marjan marpa.
(KA) KHA - U - JAI	: Ki pharshi ia kino kino ki briew kiba leh pynjah burom ne leh taddor da ki kam awria.
(U) KHA HINGKI U KIE HA PLEIT	: Ki sin ia u briew u baïong ka sniehdoh bad u ia poikha bad ka briew ka balieh.
(U) KHA U MAN	: Ki ju ong ia ki kur ne jaid u kpa ne ia uba wan shongkha.

(U) KHI LAI NUID : Ki ju ong ia u nongaiksuid briew.

KHLEIÑ LA THANG, JWAT LA BAM : Ki sin ia uno uno u briew uba ieit kum u ban sa leh noh ne uba kren sbun kum u ban sa ai noh ia kaba u la kohnguh ne kular, hynrei u bym leh ne ai satia.

(KI) KHMAT LA KUM U DKHAN : Ki ju ong haba ki peit ia uno uno u briew uba rkhie iapler ïap-ang bad ka jaw ummat artad bad ki ïeng de ki reng mat.

(U) KHUN BINONG BISHON : Ki ju ong ia uno uno u rangbah uba don burom bad uba i khia thew ne ia uno uno u briew uba dei na ka ïing ba donburom surom.

(I) KHUN KBEIT : Ia kino kino ki briew kiba ïoh khun tang iwei baroh shyrta, ia ita i khun ki sin i khun kbeit.

(U) KHUN KBEIT-SHAPULOIT : Ki pharshi ia uno uno u khun uba runar ne u bym ngeit ia ka jingsneng jingkraw ki kmie ki kpa, ne ia uno uno u khun uba byrngem byrsit ne ktah kti ia la ki jong ki kmie ki kpa.

(K) KHUN KHLIENG KPOH : Ki ong ia ka khun khadduh kaba la kha pynwai ka kmie.

(U) KHUN JYNREIÑ : Ki pharshi ia uno uno u khun uba la san la rangbah

uba dei ban pyntngen bad ai jingmyntoi ia la ki kmie ki kpa, hynrei u kjit pynban ia ka kamai kajih jong ki haduh ba kin da kyrduh.

(U) KHUN PHRANGSNGI: Ki ong ia u khun nyngkong jong ka ïing.

(KI) KHUN THAM: Ki pharshi ia ki khun jaipdeh kiba bam duh ia ka khih ka kamai jong ki kmie ki kpa.

(I) KHUN PARO: Ki ju sin ia ino ino i khynnah i ba i jemnud ne ba tipsngi.

KIEW LANG TYLLI: Ki ju ong ia uno uno u briew uba shu leh sarong khyllew ia kaei kaei ka bym da kyng ch.

(U) KIR: Ki sin ia uno uno u briew uba juh ban shong ïing bad u bym kwah ban mih leit kai sha ïing ki briew wat haba ki wan iawer ki paralok ia u.

(U) KSAN RYMPEI REM DORBAR: Ki ju ong ia uno uno u briew uba hoh tang ka nia ha rympei katba ha khmat dorbar un shlan ban kren ei ei.

KOHNGUH DA KA KHLIEH, BEIÑ KA TDONG: Ki ju ong ia uno uno u briew uba da ka shyntur u kohnguh, hynrei hapoh dohnud pat u beiñ.

(U) KOH - 'SIANG PYN-SHADTHMA : Ki sin ia uno uno u briew uba leit pynshit thma ia ka kam ia leh ia tur jong ki arliang mamla.

KREN JAKYNDEH : Ki ong ia uno uno u briew uba shu kren tang ia ka juh shi kajuh ne uba iathuh khana nawei shawei haduh ba la salia sa ki nongsngap.

(U) KRUIÑ : Ki ong ia uno uno u briew uba shong ha ïing ka tnga ki khun bad uba leh ieit ia ki, hynrei hadien pat u nang bam duh ne nang ring ne pynlutksan suki suki ia ka spah ka phew jong ka ïing ka sem.

(U) KUR JA U KUR DOH : Ki sin ia uno uno u kur uba poi iarap ia beh tang ha ki por ba don ka lat sngewbha, ne u kur uba tang ka kyr-teng bad u bym kitkhia la ka kur ka jait.

(U) KYNDAD PYNTIENG-HATI : Ki ju pharshi ia uno uno u riew rit ne riewduk uba shlur ban leit ia kynduh ia ki riewheh ne riewspah.

(U) KUP SHILIANG U SEM SHILIANG : Ki ju ong ia uno uno u briew uba imduk imsuk ne im shi-tom haduh ka kup ka sem.

(U) KYNDANG KWAH : Ki ju sin ia uno uno u briew uba threw palat ban ïoh ia kano kano kaba um lah kot ne don hok ban ïoh.

(U) KYNTHEM 'NIUHMAT:	Ki ju ong ia u briew alhia ne jaipdeh jinglong.
(U) KYNTHEM U KYNJAI:	Ki ju ong ia u briew uba don ka jinglong riew rangbah bad uba kup ka jingdonakor ne u riew donburom.
(KA) KYLLA - BADUR	: Ki ju pharshi ia kano kano ka kynthei dakait kaba mih leit kamai ha ki por miet.
(IA) DAIT KUM KI KSEW:	Ki ju ong ia kano kano ka ïing kaba lapmiet sa tang ka iamai iania, ne iashoh iadat bad ka bym don ka jingiashong - suk shongsaiñ.
(U) DIENG BYLLAN	: Ki sin ia u briew uba ïapngiah ha ka jingpynbieit ne pynthame ka kynthei, katba ma ka pat ka wad tang ban, ïoh tuh buit na u, khnang ban ïoh lad ban jan sha u briew uba ka don mon.
(KA) DIENG KHYRWAIT: LYER	Ki ong ia uno uno u briew uba ha ka jingim jong u ka wan lynsher ki jingtynjuh, ki jingeh ne ki jingjynjar bajur.
(KA) DONG SHIMAT	: Ki sin ia ka briew ka bym lah ban set 'ia kaei kaei 'ka bym bit ban ialap iariew ha kiwei pat.
(U) DIENGSNING	: Ki ong ia uno uno u briew uba don ka jingmut ba sKhem

	ne ka jinglong ba eh bad bym ju pyndem ne pynsting.
(KA) DIENG SHAIÑ-DOH:	Ki sin ia kano kano ka briew kaba shah kren ne shah leh beiñ ha kiwei, hynrei ka bym don pat ka mynsiem leh kyl-liang.
(U) NGAP - TUNG	: Ki ju ong ne sin ia uno uno u briew uba heh tang ka nia bad leh bunkam khlem trei, bad uba heh sa tang ka bam.
(U) 'HUR-JEM	: Ki ong ia uno uno u briew uba jemnud ne uba jai jai jinglong.
(U) 'IAR RYNGKUH KYNTING MAWRIA	: Ki ong ia u briew uba biang tang ha ka riam ka beit katba ha pdok pat um sap ei ei.
(U) JA-LYEIT	: Ki ong ia u briew uba stad kren, uba don nia, bad u bang bad pnah ka ktien ka thylliej.
(U) JA-LYEIT KYRENG :	Ki ong ia u briew uba kren stad, kren shit rhem, bad kren khlem nongrim.
JRONG THYLLIEJ KUM KA BLANG JLIAH SLA MLUH	: Ki ong ia uno uno u briew uba shu kem ktien khlem da tip ne sngewthuh ei ei ha ka por ba dang ia kren ne iakhana kiwei.
(KA) 'LAI NILI KIT SYNRUM	: Ki ong ia ka briew kaba shem pap ne kit jynjar palat,

(KA) LAMBIT : Ki ong ia u briew haba u shem ba ka liang lajong kam i myntoi shuh, u leit pat sa sha ka liang kiwei.

LEH JAN KA KTIEN, KA MET PAT KA JNGAI : Ki ong ia u briew uba kloi ban kren sngewlem eh ha kano kano ka shitom ka lanot ne ha ka khia ka shon tang da ka ktien, hynrei ngim ju lohi koit ba un wan jan ne wan mih da ka met.

(KA) LORNI DEM KLIAR KHAH : Ki ong ia ka briew kaba lorni ne kaba balia tang ia ka kam kiwei pat.

(U) 'LUR-MANGKARA : Ki ong ia u briew, ia uba ka briew ka ap khmih lynti dik dik ba un wan phai pat sha ka, hynrei ma u pat um don mon shuh ban leit phai sha ka.

(U) LWA : Ki ong ia u briew uba la shong kulai ka kyiad bad miet bad sngi.

(U) MANGKARIANG : Ki ong ia u briew uba pun ia ka jingbishni bad jingpihuiñ ha la ka dohnud.

(KA) 'MEN SUH-SYNTIEW : Ki ong ia ka briew kaba pnah ktien bha ban pynialur samla, bad don ruh kiba da siew bai sngi ia ka na ka bynta kata ka kam.

(KA) MIAW BAM KHUN : Ki ong ia ki kmie ki kpa kiba sting jinglong bad leh

	kaei kaei kaba pynjot pyn-sniew ia la ki khun ki kti.
(U) MOINA	: Ki ong ia u briew uba pnah ktien bha ban kren ia ka ktien jong kiwei pat ki jaid-bynriew.
NANG KYNTUR U SNIANG ÏOH NAM U KSEW	: Ki ong ia uno uno u briew uba nang trei kiwei, bad ynda dep pat u shu shim ia ka nam ne ka burom ba u trei ma u.
(U) 'NAI - KHADSAW SYNÑIA	: Ki ju ong ia u rangbah b.iew ne ia u briew uba biang bha ka rta ban iapoikha.
(KA) 'NAI TYNJIT	: Ki ju ong ia ka briew kaba isih ne bishni ia kiwei pat.
(KA) 'ÑIANG - KONG-WIENG KHLEM SNIER	: Ki ong ia u briew uba shu kren pynheh sa tang ialade hynrei u bym larkam ei ei, ne ia u briew uba heh tang ka ktien khlem kam.
(KA ÑIANG - KOHNGUH:	Ki ong ia ka briew kaba shu kohnguh khlem da tip ia ka basniew ne ka babha.
(KA) 'ÑIANG - KYNTUR: EIT	Ki ong ia uno uno u briew uba ju mlien ban leit shong syndait ha ki paralok wat haba ki lok jong u ki la salia ruh, hynrei u shu leit ban leit syndait ne kyntur.
(U) 'ÑIANG - KYNTHAH: (LAKAIT)	Ki ju ong ia u briew uba don ka mynsiem bishni bad

uba krea kynthah artad ia ki briew.

(U) 'ÑIANG - RAIT HOH : Ki ju ong ia u briew uba pun ha ka mynsiem ia ka jingbishni ne ka jingshun ia kiwei.

(KA) PAN-SHANDI DEM LOR KHAH : Ki ong ia kano kano ka biiew kaba shu ap khmih lynti dik dik ba lano u samla ne u tnga jong ka uba la iehnoh un wan phai pat sha ka, katba uta u briew pat um don jingmut shuh ba un leit phai sha ka.

(U) 'PEH SYLLI : Ki ong ia u briew uba stad, uba nep jingmut jingpyrkhat bad uba shemphang, ne ia u briew uba stad bha ka nia ka jutang.

(U) PHAN-EW : Ki ong ia u briew uba jaipdeh ne uba khlem akor bad khlem pyrkhat.

(U) PHIANG PHIANG BAM SIH : Ki ong ia u briew uba ·im ha ka jinglong awria.

(U) PUIT TANGKULI KYNJIH MAWSIANG : Ki ong ia u briew uba pynsyrwa ei ia ka por tang ha ka kmen ka sngewbha bad u bym pyrkhat pat ia kaei kaei ka ban jia hadien.

PYNAP LIEW-LEP IA KIWBI : Ki ong ia uno uno u briew uba don ka mynsiem bishni pihuiñ bad uba .thap artat kumno ban ïoh pynsniew ia kiwei.

(UBA) PYNAP 'LIEW-LEP: IA, KIWEI U NGAT IALADE : Ki ong ia uno uno u briew uba don ka mynsiem bishni pihuin bad uba thap artat kumno ban ïoh pynsniew ia kiwei, hynrei hadien u ngat pynban ialade.

(U) 'SEW BNA-LAT : Ki ong ia u briew uba shu leit hi sha ki jingkhawai dawai jong kiwei haba kita ki trai ïing ki khlem da khot ia u, ne ki ju ong ia u briew uba ia kajia ha ka jingiakhawai dawai kiwei.

(U) 'SEW NGUID PRIE : Ki ong ia u briew uba la kren shisien, hynrei uba len pat ia kaei kaba u la dep kren.

(KA) KYLLIA DEM SAINAR : Ki ong ia ka briew kaba balia eh ka ktien thylliej ia kano kano ka ktien.

(KA) SHARYNTOH : Ki ong ia kano kano ka briew kaba shu iaroh ia kiwei pat haba kita ki briew kim shym ai ei ei, ne kim long ei ei.

(U) SHYMPRONG KYNRIAH DA DIEN : Ki ong ia uno uno u briew uba haba la iakut ban ia leh ne ban pyndep ia kano kano ka kam, hynrei tang shipor pat u la kylla ktien noh.

(U) SIEJ 'LIAR - NGOT : Ki ong ia uno uno u briew uba pynjot ialade naduh ka por ba u dang samla ne naduh ka por ba u dang khie ka met.

(U) SIEJ LUNG : Ki ong ia u samla briew uba dang khie dang san bad uba shngaiñ ha ka jingkhlaiñ bad uba thew ban dung sha bneng.

(I) SIM KYLLAI DOHDIT : Ki ong ia kano kano ka samla kaba lap miet tang ha ka leh khuid leh suba ia ka met ka phad ne ka riam ka beit bad kaba leh kyntnied artad ialade.

(I) SIM ÏING : Ki ong ia ino ino i khynnah kynthei iba juh tang ha la ïing ne ia i khun kohnguh kmie kohnguh kpa.

(I) SIM LAI DIENG : Ki ong ia ka briew kaba mlien ban leit iathuhkhana lorni ia ka kam kiwei.

(U) SIM PAH-SIM KARO : Ki ong ia u briew uba khuid mynsiem ne u bym buhrieh buit ne u bym khwan myntoi ia la ka met.

(I) SIM SNAD : Ki ong ia u briew uba sngew tynnad ban ia lum ia lang bad pynsngewbha ia kiwei.

(U) SIM SONG : Ki ong ia u briew uba kren da ki 'tien sbun 'tien ieit naduh ka mynsiem, ne ia u briew uba kren ia ka jingshisha.

(U) SIM TYNGWIENG DIE KMIE : Ki ong ia u briew uba im sngi tang ha ka riam ka beit; ne ki ong ia u briew uba pynsyrwa ne bam duh ia ka

spah ka phew ne ka umsyep jong ki kmie ki kpa.

(U) SOH - PHLANG TE BAD U NEI : Ki ju ong haba u rangbah bad ka kynthei ki ia poi-kha para bym ia biang snieh-doh, kata ka long haba poi-kha u shynrang uba lieh bad ka kynthei pat ka baïong ne u shynrang u baïong bad ka kynthei pat kaba lieh.

(KA) THAPBALIEH EIT KSEW : Ki ong ia kano kano ka samla kaba sniew briew, khamtam kaba poh ka jinglong, wat la ka riam bha katno kano ruh kam i iahap.

THEW SHILIANG KA MAN : Ki ong ia kito ki kmie ki kpa kiba leh ieit leh sbun ia uwei u khun da kumwei bad ia uwei pat u khun da kumwei pat.

TEP EIT MIAW IA LA KA IEWTUNG : Ki ong ia uno uno u briew uba sait hok ialade wat ha-dien ba u la leh bakla, ne leh bym dei, ne ia uba la kum kren lamler.

(KA) 'TEM SYNLAR KYNTHER LA-IAW : Ki pharshi ia kano kano ka-ba la heh la ïaw ka rta ne ia ka kha ïapsaw kaba kwah leh samla ne leh khynraw.

'TIEW KNUP MAWIANG : Ki ong ia u riew don burom uba kiar ialade ban iajan bad kiwei ki 'riew madan.

(U) 'TIEW DOHMAW LAI PHEW NA AR JING-MUT : Ki ong ia u briew uba khraw ki jingmut jingpyrkhat, hyn-

MUT — rei u bym kwah ban pynpaw shabar ia la ka jingstad.

(U) 'TIEW KLONG SHONG AR NAT DIENG - BAH : Ki ong ia ki samla ba shida jinglong kiba kiar sha jngai ban shong na ki riew thala.

(U) 'TIEW EIT NE 'TIEW PATHAW : Ki ong ia uno uno u briew uba shu shim ia ka burom ne ka nam khlem da trei kam.

(KI) 'TIEW JALOI SHONG RI BAJEM : Ki ong ia kino kino ki briew kiba ia syllok tang bad ki riew thala.

(U) 'TIEW PATHAI KHUBOR : Ki ong ia uno uno u briew uba la ïap hynrei ka nam jong u pat ka sah pyrto ha pyrthei.

(KA) 'TIEW LALYNG-NGI PEP SHAD : Ki ong ia ka briew kaba la khmih lynti ban ïohi ne wan, hynrei ka wan poi dier por na ka jingkhreh suki jong ka.

(KA) WANG BAM IM : Ki ong ia kano kano ka briew kaba don ka jinglong ba lui lui bad ba jemnud palat bad kata ka pynlong haduh bym don ba kheiñ briew shuh ia ka.

(U) 'WAI SOHLAPER PEP JEW : Ki ong ia u briew uba shu buh teng ia kano kano ka kam ban leh haduh ban da dier por bad khadduh u poi sha ka ban pep ne duh leh syndon.

II KI KTIEN KYNNOH

Ka ktien jong ngi ka long kum ka ïit-khmih ha kaba ngi lah ban ïohi ia ka rukom pyrkhat pyrdaiñ u Khasi. Ha u Khasi, ia ka ktien haba u kren u da saiñdur bha ha kata ka rukom ba ka jingmut jingpyrkhat kam long tang ha sla ban ïohi tang ia ka phang hyn-rei ka sam haduh ban da ïohi syndon ia ka dien. Kumta ha u Khasi ki don ruh ki ktien kiba u da pynap ne synrop bad kiwei pat ki ktien khnang ba kita ki ktien kin long kiba bit bad shoh jingmut.

Nalor kata, ki ktien kiba shu synrop tang ban sngewtynnad ne iawan sur haba iakren iakhana.

Ka dei ha ïing ha sem ba ki kmie ki kpa ki sneng ki kraw ia la ki khun ki kti shynrang kynthei ban long kiba don burom don surom, kiba tipsngi tipnong bad im tip-briew tip Blei. U kñi u kpa ne u kynum u ïing kum u longkñi u sneng ia la ki para ki pyrsa. Haba don ka kam ïing kam sem kum ka phur ka siang ki da iawad iathud bad ki da ialum ialang ia u hynmen u para ne u hynmen u hynbew, ia ki para ki pyrsa ia ki kmie-nah ki kmie-san, ki kha ki man kiba najan najngai, ryngkat de u marjan u marpa ne ka shnong ka thaw.

Hangta shi-ïing shi sem, shi kur shi kmie

ki lum ki lang u synñiang u bynhei ban biang ban bit, ban phuh ban phieng ka kam ka jam.

Haba shikur shikmie la ïar u tnum u tyndai ka mih sa ka kur ka jait bad nangta ki seng sa ka shnong ka thaw.

Ha u Khasi, U Blei U dei U Nongbuh U Nongthaw, U thaw ia ka bneng bad ka khyndew bad kiei kiei baroh kiba sha jrong bad shapoh. Hynrei u da buh shwa bad nangta u sa thaw, bad kata ka jingbuh jong u ka long kum ka jingpynkhreh. Kumta ngi ong U Blei, U Nongbuh U Nongthaw. Haba ngi phai pat sha ka jingiadei U Blei bad u briew, U Blei U long U Nongthaw bynriew U Nongbuh bynriew, Uba ai ha ngi ia ka jinglong briew ka man briew, ia ka long rynïeng ka man rynïeng, kumta ngi nguh ngi dem ia U.

U Khasi ia ka niam u da synrop da ka rukom ban long ka niam ka rukom, bad kane ka don la ka jingmut. Ha ka jingleh niam, ka rukom ka paw shabar bad ka lah ban don bun rukom. Kane ka rukom ka lah ban pher na kawei ka ïing ha kawei pat, ne ka lah ban pher na kawei ka thaiñ ha kawei pat, hynrei kine ki rukom kim ktah ia ka niam. Kumta, u Myllung Soso Tham u rwai kumne :—

'La pher u dkhot — kawei ka Niam ;
Ka Shad ka Kmen — shirong ka Riam.'

Ha kawei-pa-kawei ka jait ne ka kpoh ka don ka ïingseng ne ïingkhadduh, bad dei hangne ba la pyndep ia ka niam ka rukom baroh shi ïing shisem. Dei hangne ruh ba ialum ia lang ki kmie-nah kmie-san, ki para ki pyrsa, shynrang bad kynthei.

Ia ka ïing ka sem la seng da ki kmie ki kpa ryngkat ki khun ki kti hapoh u tnum u tyndai. Kum ha ka ïing-khadduh ngi ju shem ruh ia ki kmie-rad kpa-rad, ne ki kmie-nah kmie-san, ki para ki pyrsa, ki kñi ki kpa, ki khun-ruid ki khunjien.

Ka shongkha -ka shongman ha u Khasi ka long ka jingiasynrop lang hapdeng ka kynthei bad u shynrang, kata ka long ban iamir lang ki jingmut jingpyrkhat kumno ban tei ia ka longïing longsem kaba suk basaiñ. Dei hapoh une u tnum u tyndai ki ia phylliew ia ka jingiaieit mar. kylliang ryngkat ki khun ki kti. Dei hangne ki ia kynduh ia ka jing-im kaba pher, haba koit bakhiah ki palei ki pasiang ki jingmut jingpyrkhat la ki pahuh pahai ne ki im duk im suk. Kumne katba nang ïaid ki por ki nang roi nangman parum pareh ha u tnum u tyndai. Haba ngi phai pat sha ka buit ka akor, u Khasi u buh ia ka buit ha shwa bad u synrop pat da ka akor. Ka buit hangne ka kdew ia ka jingstad, ka jingshemphang bad ka jingsngewthuh. Ka akor pat ka long kaba u briew u pynpaw shabar ia ka jingim kaba u don. Ngi peit ia ka buit ka akor u briew khlam bunsien na ka

ktien ka thylliej, ka ïaid ka ïeng bad ka riam ka beit.

Ha ka imlang sahlang, u Khasi u im ha ka kynhun bad um ju im marwei. Haba u tip ba don ba pang ba shitom ki iabeh iatur, ban ialeit peit miet peit ïong. Kumjuh ruh, ha ka trei ka ktah teng teng u ju iawer ban trei iarap da ka kynhun, kum ha ka tih nongrim ïing, pynïeng ïing pynïeng sem, thung phan, shoh kba.

Haba ngi phai pat sha ka liang u nongrep shuwa ban poi ka por thung por tep u bunkam bunjam ban puh ban daiñ, ban pynbiang ka sboh ka sbur sha ki kper ki phrah ne sha lyngkha ki risai. Ynda u jingthung u la long la man, u leit rwat ia ka um la ka biang ne em ha ki pynthor ki hali. Nangta u leit thiew ia u ñiut u ñier ba u jingthung un nang plung. Hynrei haba ngi phai pat sha ka rep lyngkha, u nongrep um ju rep sah ha kajuh ka lyngkha da ki bun snem. Hadien katto katne snem ba u la rep ïa ka lyngkha, u da iehnoh ia kata ka lyngkha ba kan kylla risai. Kumjuh ruh, hadien katto katne snem, ia kane ka risai u sa pynlong lyngkha biang. Kumne ka lyngkha ka kylla long ka risai, bad ka risai ka kylla long ka lyngkha. Kumta shi kumta ka kylla long ka lyngkha-ka risai.

U nongkhaïi haba u leit u wan sha ki ïew ki hat, u kit u bah ia ki mar ki mata. Ia ki mar ki mata u thied ban die, bad u

die ban thied, bad kumta pateng shi pateng ban long ka khaïi ka pateng.

Ha ka jingsynshar hima sima, ka dorbar hima ka pynkhamti ha u syiem u kmie bad ha kiba khraw batri ban pynïaid ia ka kam hima sima katkum ki dustur ki riti Khasi ba la seng naduh barim bajah. Kumta u syiem u long u syiem u kmie, u paitbah u long u khun u hajar bad ki bakhraw ki long ki longkñi ki longkpa.

Kumta ha ka kren ka khana, ha ka thoh ka tar, ne ha ka pule ka puthi ngi ju kham mlien ban pyndonkam lang bad ki ktien pynap ne ki ktien synrop ba ngi ong ki ktien kynnoh.

—oOo—

a

adong (ka) - ka adit —>
ai bainong - ai baini
ai-bam - ai-sa
ai-burom - ai-surom
ai ksuid ai khrei
ai kylliang - ai palat
ai nguh - ai dem
ai nong - ai ni

ai baini - ai bainong
ai baisiew - ai baitda
ai-bor - ai-sor
ai kam - ai jam
ai kum - ai klong
ai daw - ai dong
ai lynti - ai lad
ai nong - ai ni

ai nong - ai nup
ai ram - ai shah
ai sut - ai but
anna (u) - u antu
aiti - ai jat
ap tuh - ap thiem
aiñ (ka) - ka kanun
ai sniew - ai smeh
ai sut - ai jor
asir (ka) - ka dan
alhia - alput
at kpoh - at snier

b

babha - bamiat
babu (u) - u phabu
bakhraw - batri
badon - baem
baduk - batoi
baduk - baraitong
baheh - bakhraw
baibam - baisa
bai lam - bai leit
bai nong - bai ni
baïong - bangit
bajngai - barwang
bam (ka) - ka sa
bamram - bamshah
barit - baria
batip - banang
beh mrad - beh mreng
beh nongshohnoh - beh-nongshohpat
babieit - ba anna
ba bud (u) - u barap
bakla - bakli
baduk - basuk
baduk - bakyrduh
bangut - banget
baibam - baidih
baikhrong - baimusur
bai lut - bai sep
bai siew - bai tda
baïoh - ba kot
bam - dih
bam ngem - bam sap
banat - ka patu
batai - satai
batipsngi - batipnong
beh beiñ - beh khoh
beh shnong - beh thaw

beh shoh - beh dat
bhet (ka) - ka bhar
bhut (u) - u soitan
bijar (ka) - ka buh khoh
biria - birai
bishar - pynshong
bneng (ka) - ka khyndew
bor (ka) - ka sor
bsa - btiah
bthah - bthing
bukhir - sakhir
buh kam - buh jam
buhrieh - buhkai
buit (ka) - ka akor
burom - surom
byndi - byndep
byrngem - byrsit ne byr-it
byrni - byrkhew

bha dur - bha dar
bhoi (u) - mynnar
bieit (ba) - ba anna
bili - kynda
bishar - khadar
blei (ki) - ki dken
bok (ka) - ka rwiang
bri (ka) - ka bsah
bseiñ (ka) - ka mait
buaid (u) - u tanglang
buh bynda - buh byndop
buh ktien - buh thylliej
buh sngi - buh ïa
buit-ti - buit-jat
bynda - byndop
bynhei (u) - u synñiang
byrngut - byrnget

k

kam (ka) - ka jam
kambah - kamsan
kam-shnong - kam-thaw
kawiat - kawoit
kha (u) - u man

kamai (ka) - ka kajih
kahait - kahap
kamon (u) - u kadiang
kba (u) - u khaw
khadduh - khadwai

khah (u) - u nor

khapiah (ka) - ka khadaiñ

khat-da ka tyrut - khat da ka smer

khangdong - khanglad

khaii - pateng

khait - kheit

khapngiah - khap-uiñ

khapnap - khapbit

Khasi (u) - u khara

khat-ja - khat-jhur

khaw (u) - u kba

khawduh - khawtan

khawai - dawai

kheiñ burom - kheiñ surom

kheiñ ksuid - kheiñ khrei

kheiñ kylluid - kheiñ kyrwa

khem met - khem phad

kher (ki) - ki mer

khet (ka) - ka bishar

khet (ka) bishna

khiah - nang

khia (ka) - ka shon

khie step - khie phyrngab

khiew (ka) - ka siang

khiew-ja - khiew-jyntah

khih - ksar

khla (u) - u thlen

khlam (ka) - ka ngoh

khlaw (ka) - btap

khleiñ (ka) - ka sboh

khlem wit - khlem wai

khlemraiñ - khlemsuiñ

khlieh (ka) - ka reng

khlieng (ka) - ka tyngab

khmut (ka) - ka khmat

khnong (u) - u rijied

khongdong - khongdeh

khohsiew (ka) - ka khohnub

khoit - khait

khorsha (ka) - ka borsha

khreh - khrum

khrew khriap

khrong (ka) - ka dan
khun (u) - u hajar
khun (u) - u khun
binong bishon
khunlung (u) - u khun-jiap
khun lymboit (u) - u khun lymbiang
khun swet - khun myl-lung
khuntia - khuntaiñ
khyllah - khylliang
khynraw - khyndeiñ
khyndiat - khynsoit
khyrwait - khyrwiang
kit - bah
kitnong - kitni
klong (u) - u skaw
knieh - knan
kyndong - kynnah
kop - sop
kot (ka) - ka sla
kpieng (u) - u ksah
krem (ka) - ka kroh
kren khñium - kren khñiam

khroh - kjor
khun (u) - u ksiew
khun-kha (u) - u khun-long
khun kur (u) - u khun kmie
khunruid - khunjien
khunswet - khun synei
khutia - mutia
khynnah - khyllung
khyndew (ka) - ka shyiap
khyrwaiñ - khyrweh
kiad (ka) - ka um
kit jingkit - bah jingbah
kjap (ka) - ka star
kñi - u kpa
kñia - khriam
koit - khiah
korbar (ka) - ka sorbar
kper (ka) - ka phrah
kpu (u) - u skam
kren - khana
khñium - khñiam

kren beifi - kren khöh

kren kulmar - kren kulwit

kren ha nga mei - kren ha nga pa

kren salia - kren salait

kren klop - kren tab

kren thala - kren thaleiñ

kur ja - kur doh

kylliang - palat

kyndiah (ka) - ka kyndon

kyndong - kynshrot

kyndon (ka) - ka kyn-nah

kynjak - kynjik

kynnoh - kynta

kynrem (u) - u lyndan

kynruh - kynrang

kynshew - kyndiap

kynthem - kynjai

kynum (u) - u ïing

kyrkhu - kyrdoh

kyrdan - kyrnah

kren khyllah - kren khylliang

kren khraw - kren hangamei

kren nang ang - kren nang-hap

kren sih - kren sang

kren thawdur - kren thawdar

kurim - kupai

kylli - pyrthew

kylluid - kyrwa

kyndiap - kynbiang

kyndong - kynhoit

kynhum - kynham

kynjnit (ki) - kynjnat

kynroh (ka) ka kynram

kynrum - kynram

kynthei - khynnah

kyntiew ïing - kyntiew-sem

kyrbeit - kyrting

kyrkieh - kyrda

kyrduh - kyrtan

kyrngah - kyrngang
kyrsan - kyrbah
kyrpad - kyrpon

dak (ka) - ka shin
dah (ka) - ka dong
dan - asir
dat - shoh
dawai - dashin
dkhot (u) - u dkhai
dkoh - dkia
dei (ka) - ka lait
dei thana - dei thaker
die khutia - die khutain
dieng (ka) - ka siej
dieng shynraiñ - dieng-shynriah
dih - bam
dih duma - dih dukhew
doh (ka) - ka kah
dohkha - dohpnat
doh mrad - doh mreng
dohthli - dohtham
donbor - donsor
donkam - donjam

dang khie - dang san
daini - daikot
danda - phulit
daw (ka) - ka dong
dkhar (u) - lyngkien
dkhot (u) - u lamjew
deng - kup
dei kha - dei man
die - thied
die duh - die sep
diengduh (u) - u dieng-shan
ding (ka) - ka theh
dih lap - dih im
dong (ka) - ka lad
doh (ka) - ka khleiñ
doh im - doh lap
dohnud - dohnam
dohthli - dohsher
donburom - donsurom
donduk - donpap

dondur - dondar
donraiñ - donrem
don sap-don phong
don dor - don mur
dorbar (ka) - ka dorshar
dorkhat (ka) - ka dorpat
duwai - phirat
duk - suk
dukhi - dukhait
duh - sep
duh - tan
duh (ka) - ka dam
duhbuit - duhlad
duhthiah - duhdem
dulan (ka) - ka paki
duma - dukhew
duma - duphin
dumok - kamok
dur (ka) - ka dar
dusmon (u) - u baiman
duwan (ka) - ka dupat
dwar (ka) - ka lynti
dyngkhong - dyngkhait

e

eit (ka) - ka ksem
eitmat - eitmut
eitmut - eitmat
'erbatesi - 'erbatemon
'er-ïong - 'er-ngit
enja - enjhur

ng

ngap (u) - u lwai
ngeit bieit - ngeit them
ngiah - sheñ
nguh - dem
nguh (ka) - ka dem

h

hadien - habud
hangne - hangtai
harud - hakiar
ha wei - ha ar
hima - sima
hyndai - hynthai
hynmen - para
hynñiewskum - hynñiew-trep

hangamei - hangapa
hangtai - hangthie
hateng - hakhat
heh (ki) - ki haiñ
horkit - hordang
hynmen - hynbew
hynñiewtrep - hynñiew-skum

i

ibeiñ - ikhoh
ibiang - ibit
ieit - thoiñ
iewsieng - iewsat
ingdong (ka) - ingnap
ilaka (ka) - ka singmaná
imat - imut
isih ïap - isih im
it (ka) - ka hima

ibha - imiat
ibieit - i anna
iewli - iewhoit
iewkhong - iewkhap
ingtyrkhong-ingtyrkhap
imlang (ka) - ka sahlang
iphuh - iphieng
ithuh - ithaw
iwit - iwa

I

ïabuit - ïasap
ïakad maw - ïakad dieng
ïadoh - ïadait
ïaidkai - ïengkai
ïaliem - ïalup
ïamai - ïania
ïania - ïamai
ïap-ang - ïap-ler
ïap-duh - ïap-tan
ïap thngan - ïap jingit
ïaptyrut - ïapsmer
ïarong (ka) - ïadep
ïasam - ïapied
ïashun - ïapen
ïasum - ïasleh
ïathoh - ïatar
ïatla - ïatlep
ïeng - ïaid
ïing (ka) - ka sem
ïingbasa - ïingbasuiñ
ïingpaki - ïingdulan
ïong ngit - ïong ngaiñ
ïohdong - ïohlad
ïoh-sad - ïoh-khyllong

ïabuit-ti - ïabuit-jat
ïakajia - ïamajia
ïaid (ka) - ka ïeng
ïalap - ïariew
ïaluh - ïapah
ïa mudui - ïa phirat
ïap - im
ïapbieit - ïapthem
ïap pongding-ïap pongruh
ïaptyrsaw - ïaptyrsian
ïariew - ïalap
ïa sang - ïa ma
ïashoh - ïadat
ïasuit - ïashor
ïathad - ïabad
ïathuhkhana - ïathuh khadeh
ïasong - ïatap
ïew (ka) - ka hat
ïingbah - ïingsan
ïingkur - ïingsad
ïingsad - ïingsunon
ïoh - kot
ïohdiang - ïohbat
ïohthiah - ïohdem

J

ja (ka) - ka jhur	ja (ka) - ka dohkha
jaboh - jabaiñ	jaka - puta
jakhlia - jakhlaid	jangew (u) - jathang
jahthait - jahjrem	jaiñ (ka) - ka nep
jaiñkup - jaiñsem	jaiñkhor - jaiñkhriam
jaiñsop - jaiñspaiñ	jaipdeh - jaisngi
jait (ka) - ka kynja	jait (ka) - sker
jait (ka) - ka khong	jaituh - jaisngi
ja jah - jathang	ja jer - ja ut
ja jew - ja jap	jali - jaum
jalia - jalait	jam - kieh
janai - jaton	jar jar - jir jir
japha (ka) - ka jasiang	'pu japha (u) - u 'pu-jasiang
japhrut - japhret	jasong - ja tap
jatmut - jatmat	jatwut - jatwat
jawummut - jawummat	jem - tuid
jemnud - jem hin	jew - sat
jngai (ba) - barwang	jhur (u) - u jhep
jingbuh - jingsat	jingkheiñ - jingdiah
jingkit - jingbah	jingkup jingdeng
jingdeng - jingkup	jingiapait - jingiapiet
jingpang - jingjhia	jingieit - jingthoiñ
jingpyrkhat - jingpyrdaiñ	jingri - jingdup
jingriam - jingbeit	jingsted - jing[illegible]
jing[illegible] - ji[illegible]	jing[illegible] - jingber

jingtah - jingber
jynjar - jyntrah
jylluiñ - lymphuiñ
jyrmi (u) - jyrthang
jlawnguid - jlawhew
jot (ka) - ka pei
jyrhoh - jyrham

l

lait ksuid - lait khrei
lalot - kangar
lam doh - lam kah
lamler - lambait
la mynwei - lamynar
lap miet - lap ïong
larkam - larjam
lawei - la-ar
leh beiñ - leh khoh
leh palat - leh paliang
lehraiñ - lehsuiñ
leh roh - lehmeng
leh sa - leh syam
lehtamasa - leh tamhoi
leitkai - leit ïaid
leit dur - leit dar
let (ka) - ka lait
'laliar (ka) - ka 'la long
lamlieh - lamïong
lamher - lamphut
lamwir - lamtham
lap lieng - lap dar
'lapbah - 'lapsan
lashai - lashisngi
lawei - lathai
leh khynraw - leh khyndeiñ
leh rong - leh rup
leh sang - lehma
leh sat - leh jew
lehthamula - lehthamuleiñ
leit khyndew - leit mynshem
leit lamdoh - leit lamkah
lok (u) - u jor
longkha - longman

longbriew - man briew
long kãi - long kpa
lorni - lorhap
luk u - (u) lak
lyngkha (ka) - ka risai
lyngkhuh - pakhuh
lyngkrang - lyngkreit
lyngngoh - lyngngaiñ
lyngdang - pyllup
lyntang (ka) - ka thaboh
long kha - long man
longjot - longrem
luk (u) - u lak
u thab - u dab
lyngkhot - lyngkhai
lyngkhuit - lymbiang
lyngngeh - lyngngiah
lympat - lynsher
lynñiar - lympat

m

madan - madiah.
maitang - maitait
mar (ki) - ki mata
mat (ka) - ka pung
'matlah - 'matpei
mawbah (u) - mawsan
mawramsong (u) - mawramteh
maidot - mei ïaw
mihngi (ka) - ka sepngi
mraw (u) - u dkhar
mudui - phirat
mai - tim
mapik - adkar
- antad
marjan - marpa
mati - 'ti - matjat
maw (u) - u dieng
mawlong - mawteh
mei kulong (ki) - ki pa kulong
met (ka) - ka phad
minot - adot
mrad (ki) - ki mreng
musur (ka) - ka dan

mut - khan

mynhyndai - mynhynthai

myn nymwei-myn nymar

mynsngi - mynshai

myntri (u) - u korbari

mynwei - mynar

mynbarim - mynbajah

mynmiet - mynïong

mynsaw - mynsnam

mynta - mynne

myntuh - mynthiem

n

nang ang - nang hap

nar - kynda

narud - nakiar

nia (ka) - ka jutang

nong (ka) - ka ni

nongkheiñ ksuid - nongkheiñ khrei

nongkit nong - nongkit ni

nonglehpalat - nongleh-puliang

nongri - nongdub

nongbam - nongpiat

nongtymmen - nongsan

nonglieh (ka) - nongtem

nar (ka) - ka bili

runar (u) - u ruser

nep (ka) - ka tung

niam (ka) - ka rukom

nong kbaïi - nong-pateng

nongkhynraw - nong-khyndeiñ

nongkyndong - nong-kynshrot

nongpuja - nongpukan

nongsait thma - nong-sait ktieh

nongshat - nongkheiñ

nongwei - nongar

nyngkong - nyngshap

ñ

ñi (u) - u kong
u ñiuhkhlieh-u ñiuh reng
ñiut (ka) - ka ñier
ñi (u) - u ma
u ñiut - u ñier

o

oh kuna - oh kait
oh nong - oh ni
ot doh - ot kah
oh shrong - oh shrup
oh rong - oh rup

p

pang khlieh-pang reng
pangdohnud - pang doh-nam
pang mat - pang pung
pah - phon
paitbah (u) - u paitsan
paila - paileiñ
palat - paliang
palei - pasiang
para shnong - para thaw
pariah - parai
pang khrew-pangkhriap
pang met - pang phad
pa-ngah - pa-ngaiñ
pahuh - pahai
pait bieit - pait them
pait dohnud - pait doh-nam
para kher - para mer
para shong kha - para-shong man
parum pareh

pateng - pakit
peit 'mat - peit 'mut
phah kylli - phah-byrthew
phan longspah (u)-phan longphew
phet lyndet - phet tuh
phuh mat - phuh mut
phur (ka) - ka siang
pla (ka) - synjap
poi kha - poi man
pop (ka) - ka sang
pukir (u) - u pukra
puja - pukan
puria - purap
pyndung - pynpeh
pynsad - pynkhyllong
pynshoi - pynshad
pyrkhat - pyrdaiñ

patung - pateng
'per soh - 'per syntiew
phan (u) - u kyrpad
phet ïap - phet im
u phlang - u kynbat - u traw
pisa - lyng-a
pohjait - pohrati
poi ktien - poi thylliej
prew (u) - u prap
pud (ki) - ki sam
pura - puri
pynbud - pynrap
pynpohjait - pynpoh rati
pynshong - pynbiang
pynthor (ka) - ka hali
pyrsia - pyrkhat

r

'rangbah - 'rangsan
rangli (u) - u bukhi
rah rong - rah nam

rangli (ka) - ka juki
rah - rong
raibi (ka) - ka rainot

rai eh - rai tam
ram (ka) - ka shah
rep - riang
rhah - rhing
rit (u) - u ria
riat (ka) - ka ram
'riewbha - 'riew miat
'riewheh - 'riewhaiñ
runar - ruser
'riewstad - 'riewnang
rijied (u) - u khnong
rong (ka) - ka rup
rwai - siaw
ryngkang (ka) - ka palat
rynïeng - rynïot

rat - thiew
rem (ka) - ka ksan
rngiew - rwiang
ri (ki) - (ki) dub
riam (ka) - ka beit
'riewbuh - 'riewsan
'riewbieit - 'riewthem
'riewhok -'riewsot
'riewspah - 'riewphew
'riewtymmen - 'riewsan
risa (ka) - ka kynhoi
runar - rutit
ryngkang - ryngkoh
u ryngdang - u tyngnguid

S

sab - suba
sakhi - satar
sang (ka) - ka ma
sahep (u) - u suba
said (ka) - ka wah
suk - saiñ
salit - samong

sabuit (ka) - ka sakai
sad (ka) - ka sunon
sangam (u) - u sajah
'saikhum - 'salteh
saidthma - saidktien
salia - salait
samla - samhoi

saphret - saphrong
sapiet - sapai
satar - sajap
sator - sajap
sboh (ka) - ka sbur
skai (ka) - ka daini
skit (ki) - ki sker
sngewbha - sngewmiat
sngewsih - sngewdiaw
sngewthuh - sngewthaw
sngi - ïa
shakiar (ka) - ka sharud
shakri - shakor
shad - kmen
shah (ka) - ka sham
shaniah - shakheiñ
shap (ka) - muhor
sharak - pyrbit
sharud - shakiar
sharud - sharing
shemsang - shemma
shemsat - shemjew
shemphang - shemïad
shikur - shikmie
shi ïing - shi sem
shiliang - shiphiah
shiteng - shiliang
shimshah - shimsham
shipa - shipi
shipai (u) - u shwar
shit (ka) - ka syang
shitom - shijot
shnong (ka) - ka thaw
shnong (u) - u thaw
shong (ka) - ka sah
shong basa - shong basuiñ
shongkai - shongïaid
shongkha - shongman
shongksuid - shongkhrei
shongkurim - shongkupia
shongdor - shongmur
shongneh - shongkheiñ
shongprah - shongshang
shongthap - shongbiang
shoh (ka) - ka ther
shohdoh - shoh kah
shoh dohkha - shoh dohthli
shoh nob - shoh tuh

shrong (ki) - ki shrup
shuti - shuwai
ka shylliah - ka tlieng
shynroiñ - shynriap
siew - tda
'siewtun - 'siewjap
'siewjap (u) - 'siewtun
mai - spot
sniew - smeh
soh (u) - u syntiew
soh shnong - soh thaw
soitan (u) - u bhut
spah (ka) - ka phew
stad (u) - u jhad
suk (ka) - ka saiñ
suh - thar
suloi (ka) - ka man
sumar - sukher
syiem (u) - u kmie
symbai - rnai
synrum (ka) - ka synrah
u synteng - u pnar
syrdep (ka)- ka syrphong
syrpud - syrpai

shun - pen
shyieng (ka) - ka shruh
shynraiñ - shynriap
siaw siaw - soit soit
siewspah - siewphew
syrpud - syrpai
sim (ka) - ka doh
smat - sting
soh (u) - u pai
sohjew - sohsat
soh syiem - soh tang
sop'ti - sop'jat
stad - nang
suk - saiñ
suh - thaiñ
suit - shor
sum - sleh
syngkhong - syngkhieñ
sylla - syllok
synñiang (u) - u bynhei
synrum - synreh
u syntiew - u skud
syrngiew (ka) - ka syrnget

t

u tangon - u lymban
'tait kur - 'tait jait
tam 'ti - tam 'jat
taprngiew - taprwiang
tdong (ka) - ka shnet
teh ktien - teh thylliej
tnga (ka) - ka khun
thad - bad
thep shyieng - thep shruh
thngad - thngaw
thiah - shong
thikna - thikni
thied khutia - thied khu-taiñ
thlia - thlaid
thlong (u) - u synrei
thlum - thlam
thma (ka) - ka wait
thung - ka tep
thung tasam-thung takut
tiar (ka) - ka tar
tim - mai
tipduk - tipsuk
tla - tlep
trei - beng

taha - tahi
tamasa - tanghoi
tana - tani
tasam - takut
teh - khum
tem - put
tngit (ka) - ka tngar
thawlang (u)- ka ïawbei
thew - woh
thngan - jingit
thiah basa - thiah basaiñ
u thied - u jaw
thied shah - thied shan
thliew (ka) - ka syar
thlong mluh - thlong sying
thma (ka) - ka ktien
thoh (ka) - ka tar
thung baji - thung prah
thung wait - thungsdie
'tien biria - 'tien birai
tim kñia - tim khriam
tipsngi - tipnong
tnum (u) - u tyndai
trei - ktah

tuh - thiem
tup (ka) - ka man
tyngka - peisa
thyngkhip - thyngkhap
tymmen (u) - u san
tynda - tyndop
tyrsaw - tyrsian
tyrut (ka) - ka smer
tum (ki) - ki tam
tyngka - sbai
tyngkhap - tyngkhip
tylli - tyllan
tymmen - u kro
tyndong (ka) - ka tynnah
tyrsaw - tyrsaiñ

u

ud - khñium
um (ka) - ka wah
um mat (ka) - ka um-mut
um jah - um thnam
um tong - um dih
ud (i) - i nam
umbah (ka) - ka um san
um mat (ka) - ka um-pung
um saw - um sian
ur - hap

w

wad - thud
wah-duid - wah-rit
wai wai - wit wit
wan dur - wan dar
wan wir - wan hap
wieh (u) - u ktiar
woh daw - woh dong
wah (ka) - ka um
wah-bah - wah-san
wan kai - wan ïaid
wanshongwir - wan-shongthap
War (u) - u Riat
wit (ka) - ka woh
woh dong - woh nia

—0o0—

La shon ha Ibani Printing Press.
Jaiaw Lann-Sona-Lane Shillong-2